

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4734

[Total No. of Pages : 2

[5961]SODL-101

F.Y. B.A.

111 : COMPULSORY ENGLISH
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any 10 out of 12 from the following. **[10]**

- a) Who is the author of 'Engine trouble'?
- b) What is the limitation of the law when it comes to bad behaviour?
- c) Why was Della crying in the lesson 'The Gift of the Magi'?
- d) What, according to Gardiner, has the potential to poison a whole day?
- e) What does Robert Burns compare his love to?
- f) Where can be God found, according to Tagore?
- g) What did the speaker's grandmother have to say about trees?
- h) New York is _____ large city.
(Use appropriate Article)
- i) Are you attending _____ reception today?
(Use appropriate article)
- j) She wants to become _____ Engineer.
(Use appropriate article)
- k) He smiled _____ Anju.
(Use appropriate preposition)
- l) Mina is fond _____ reading.
(Use appropriate preposition)

P.T.O.

Q2) Attempt any 5 out of 7 from the following. **[25]**

- a) Explain the central idea of the poem 'Success Counted Sweetest'.
- b) What is the traveler's opinion of the sculptor? What words in the poem 'Ozymandias' tell you this?
- c) Elaborate the line 'The Child is Father of the Man' in your words.
- d) How does the narrator describe the way the girl talks in 'The Eyes are not Here'?
- e) What is the difference between regular and irregular verbs?
- f) What are the Punctuation marks? Explain.
- g) Mrs. Shashi Sharma walks up to Mr. Rajesh Sarkar, an employee in the bank where she has just started working. Write a short dialogue where both introduce each other.

Q3) Attempt any 5 out of 7 from the following. **[25]**

- a) Describe 'Gaiety Hand'.
- b) What 'Subtle and effective' method does Gardiner suggest for dealing with people who lack good manners?
- c) What is the tone of the poem 'The Felling of the Banyan Tree'?
- d) What does Tagore mean by 'Deliverance'? Where is it to be found?
- e) Write down the theme of the poem 'A Red Red Rose'.
- f) What are Tenses? Explain four sub-types of present tense with example.
- g) Share your opinion on vocabulary and the ways to improve it.

Q4) Attempt any 1 out of 2 from the following. **[10]**

- a) Discuss the relevance of the title of 'In Sahyadri Hills - A lesson in Humility'.
- b) The general manager of a company invites two colleagues to lunch. One accepts and the other declines the invitation because of some other engagement. Write a dialogue on this situation.

[5961]SODL-102

F.Y. B.A.

मराठी

112 : मराठी साहित्य : कथा आणि भाषिक कौशल्यविकास
आणि एकांकिका आणि भाषिक कौशल्य विकास

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'लाल चिखल' या कथेतील बापू हा कितवीतला मुलगा आहे?
- ब) 'पाऊस आला मोठा' ही कथा कोणी लिहीली आहे?
- क) 'उठावण' या कथेतील पात्रांची नावे सांगा.
- ड) 'दगड दवाखाना' या कथेतील नायकाचे नाव सांगा.
- इ) 'वापसी' या कथेचे लेखक कोण आहेत.
- फ) एकांकीकेचे घटक सांगा.
- य) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील पात्रांची नावे सांगा.
- र) 'हंडाभर चांदण्या' ही एकांकिका कोणाची आहे.
- ल) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील पात्रांची नावे सांगा.
- व) सचिन पाटील यांच्या कोणत्या कथासंग्रहातून 'कष्टाची भाकरी' ही कथा घेतलेली आहे.
- श) 'शुभमंगल सावधान' ही कथा संजय कळमकर यांच्या कोणत्या कथा संग्रहातील आहे.
- स) एक अंकाचा कालावधी असे कशाचे स्वरूप असते.

P.T.O.

प्रश्न 2) खालीलपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [25]

- अ) बाबुराव बागुल यांच्या 'जेव्हा मी जात चोरली होतीन' या कथेचा थोडक्यात आशय सांगा.
- ब) 'लाल चिखल' या कथेतील 'बापू' या पात्राविषयी थोडक्यात सांगा.
- क) 'उठावण' या कथेच्या शिर्षकाविषयी थोडक्यात सांगा.
- ड) एकांकिकेचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील 'मास्तर' या व्यक्तिरेखे विषयी सांगा.
- फ) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील संवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- य) सदानंद देशमुख यांचा थोडक्यात परिचय द्या.

प्रश्न 3) खालीलपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [25]

- अ) 'दगड दवाखाना' या राजेंद्र मलोसे यांच्या कथेतील वातावरणनिर्मिती विषयी थोडक्यात सांगा.
- ब) उषाकिरण आत्राम यांच्या 'बाजा' या कथेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) सचिन पाटील यांच्या 'कष्टाची भाकरी' या कथेची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.
- ड) 'उठावण' कथेतील कापूस विक्रीला नेतानाचा शेषरावचा संघर्ष थोडक्यात अधोरेखित करा.
- इ) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील विनोद निर्मिती करणाऱ्या पात्राविषयी थोडक्यात सांगा.
- फ) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील 'भव्जी' या पात्राचे स्वभावचित्र थोडक्यात रेखाटा.
- य) लेखन कौशल्याचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) 'कष्टाची भाकरी' या कथेतील 'विनायक' चा संघर्ष अधोरेखित करा.
- ब) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील व्यक्तिरेखांचा परामर्श द्या.

[5961]SODL-103

F.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

113 : हिंदी पाठ्यचर्या

(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :

[10]

- अ) 'रोटी और संसद' कविता का तिसरा आदमी क्या कर रहा है?
ब) 'धार' कविता के रचयिता कौन हैं?
क) शिवाजी के तीसरी आंख से निकली महाज्वाला से कौन भस्म हो गया?
ड) 'कालिदास' सच-सच बतलाना यह काव्य पंक्ति कौन सी कविता की है?
इ) 'उषा प्रियंवदा' द्वारा लिखित कहानी का नाम बताइए?
फ) 'श्रीमती डिसूजा को किसने पत्र लिखा है?
य) 'एक टोकरी भर मिट्टी' कहानी के कथाकार कौन हैं?
र) अच्छे सुत्रसंचालक का एक गुण बताएँ ।
ल) 'पाठशाला' शब्द का हिंदी शुद्ध रूप लिखिए?
व) 'भय' निबंध के निबंधकार कौन हैं?
श) 'सॉफ्टवेयर' किसे कहते हैं?
स) 'धार' कविता के कवि कौन हैं?

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[25]

- अ) लेखन कौशल्य को स्पष्ट कीजिए ।
- ब) 'कालिदास' कविता का भावार्थ लिखिए ।
- क) 'रोटी और संसद' कविता से धूमिल मेरे देश की संसद मौन है क्यों कह रहे है ?
- ड) 'मिसेज डिसूजा के नाम पत्र' कहानी की समीक्षा लिखिए ?
- इ) 'रोशनी के उस पार' कविता की मुख्य संवेदना पर प्रकाश डालिए ।
- फ) 'निबंध' लेखन की मुख्य विशेषताएँ लिखिए ।
- य) 'सरजू भैया' कहानी के सरजूभैया का परिचय दीजिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[25]

- अ) विज्ञापन लेखन की मुख्य विशेषताएँ लिखिए ।
- ब) रिपोर्टाज लेखन का परिचय दीजिए ।
- क) 'एक बूंद सहसा उछली' यात्रा वृत्तांत की समीक्षा लिखिए ।
- ड) 'प्रतिशोध' एकांकी का सामान्य परिचय दीजिए ।
- इ) 'पटकथा' लेखन क्या है ।
- फ) 'विज्ञापन' वरदान या अभिशाप स्पष्ट कीजिए ।
- य) 'इंटरनेट' की सामान्य जानकारी दीजिए ।

प्रश्न 4) निम्नलिखित में से एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :

[10]

- अ) विज्ञापन लेखन को परिभाषित करते हुए विज्ञापन की भाषा शैली पर प्रकाश डालिए ।
- ब) 'जिंदगी और गुलाब के फूल' कहानी की समीक्षा लिखिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4737

[Total No. of Pages : 2

[5961]SODL-104

F.Y. B.A.

SANSKRIT

114 : Amrutalahari

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[10]

- i) उमाहैमवती हे आख्यान कोणत्या उपनिषदातील आहे?
- ii) 'का एषा का?' या वाक्याचा अर्थ लिहा.
- iii) 'पञ्चचामर' या वृत्ताचे गुण लिहा.
- iv) 'रासभ' या शब्दाचा अर्थ लिहा.
- v) 'विदुरनीति' महाभारताच्या कोणत्या पर्वात येते?
- vi) 'शिवताण्डवस्तोत्रम्' कुणी रचले आहे?
- vii) पाणिनीय सूत्रानुसार 'पद' शब्दाची व्याख्या लिहा.
- viii) 'प्रतिज्ञायौगन्धरायण' ह्या नाटकाचा कर्ता कोण आहे?
- ix) 'अष्टांगहृदय' हा ग्रंथ कुणी रचला?
- x) 'तिलकयशोर्णवम्' या काव्याचे नायक कोण आहे?
- xi) 'दुर्गलक्षणम्' या पाठानुसार दुर्गाचे किती प्रकार वर्णिले आहेत?
- xii) 'पञ्चमवेद' म्हणून कोणता ग्रंथ ओळखला जातो?

Q2) A) सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

[20]

- i) 'का एषा का' या पाठाचे रसग्रहण करा.
- ii) 'आहारविचारः' या पाठाचा आशय स्पष्ट करा.

P.T.O.

B) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे इंग्रजी किंवा मराठी मध्ये भाषांतर करा. [5]

i) कस्मिंश्चिदधिष्ठाने उद्धतौनाम गर्दभः प्रतिवसति स्म । स सदैव रजकगृहे भारोद्धहनं कृत्वा रात्रौ स्वेच्छया पर्यटति । ततः प्रत्यूषे बन्धनभयात् स्वयमेव राजकगृहमयाति । राजकोपि तत्संबन्धनेन नियुनक्ति । अथ तस्य रात्रौ पर्यटतः क्षेत्राणि कदाचित् श्रुगालेन सह मैत्री संजाता । स च पीचारत्वात् वृतिभङ्गं कृत्वा कर्कटिकाक्षेत्रे शृगालसहितः प्रविशति ।

ii) व्यासो वेदान्तशास्त्रज्ञः सिद्धानां कपिलो गुरुः ।

दर्शनानि प्रवक्तारो ज्ञानविज्ञानपारगाः ॥

रामायणं भारताख्यानमितिहासौ सुविश्रुतौ ।

विश्वानन्द प्रदातारौ वाल्मीकिव्यासनिर्मितौ ॥

Q3) A) सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) : [20]

i) 'सागरवर्णनम्' या पाठाचे रसग्रहण करा.

ii) 'दुर्गलक्षणम्' हा पाठ स्पष्ट करा.

B) संदर्भासह स्पष्टीकरण करा (कोणतेही एक) : [5]

i) अग्निर्वा अहं अस्मि इति अब्रवीत् जातवेदा वा अहमस्मि इति ।

ii) जग्राह पाठ्यमृगवेदात् ।

Q4) खालीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा : [10]

i) नाट्यशास्त्रम्

ii) उपनिषद्

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4738

[Total No. of Pages : 2

[5961]-SODL-105

F.Y. B.A.

115 : OPTIONAL ENGLISH

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *Answer all the questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Neat diagrams must be drawn wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in a sentence each (Any 10) : [10]

- a) Why does the writer favour Bharat Brand of English in the essay 'Toasted English.
- b) What is the theme of the poem, 'I Remember I Remember'?
- c) Whom does Harvey Maxwell propose in 'The Romance of a Busy Broker'?
- d) Who is Framton Nuttel in 'The Open Window'?
- e) What did Mrs. Hay gift the Burnell children in 'The Doll's House'?
- f) What does the narrator steal from Arun's house in 'The Thief'?
- g) What makes the speaker unhappy in 'Sonnet 29'?
- h) What is the central idea of the poem. 'The World is Too Much With Us'?
- i) How many wishes could the monkey's paw grant in the play 'The Monkey's Paw'?
- j) Who is Nikita Ivantich in 'The Swan Song'?
- k) What is a Phoneme?
- l) Give an example of a Polysyllabic word.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in about 60-70 words each (Any 5) :
[25]

- a) What Lesson did A.P.J. Abdul Kalam learn from the incident in 'A Lesson My Father Taught Me'?
- b) Justify the title of the story, 'The Open Window'.
- c) Describe the atmosphere in the stock broker's office in 'The Romance of a Busy Broker'.
- d) Why do the Burnell children rush to school? What are they excited about?
- e) What is the cause of quarrel between the Mountain and the squirrel in the poem. 'The Mountain and the Squirrel'?
- f) Describe the free India visualised by Rabindranath Tagore in the poem. 'Where the Mind is without fear'?
- g) Comment on 'The Listener's' as a poem of Magic realism.

Q3) Answer the following questions in about 60-70 words each (Any 5) :
[25]

- a) How does the writer bring about the warmth in the relationship of the white family in 'The Monkey's Paw'?
- b) Narrate the events that lead to Herbert's death in 'The Monkey's Paw'.
- c) How is the theme of growing old depicted in the play 'The Swan Song'?
- d) What does the term 'swan-song' mean? Discuss with reference to the play 'The Swan Song'.
- e) Explain the concept of stress with suitable examples.
- f) Write a note on Indian English and its peculiarities.
- g) Define and explain the concept of Minimal Pairs.

Q4) Answer the following questions in about 150 words each : (Any 1)
[10]

- a) What is the noble message given in the poem, 'No Men are Foreign'?
- b) How does 'Sonnet 29' celebrate the presence of love in the poet's life?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4739

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-106

F.Y. B.A.

116 : FUNDAMENTALS OF EDUCATION

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) It is compulsory to solve all questions.
- 2) Word limit for 5 marks questions is 50 to 100 words.
- 3) Word limit for 10 marks questions is 100 to 200 words.
- 4) The number on the right side represent the marks.

Q1) Write the answer in One sentence (any ten) :

[10]

- 1) What is the main function of education to create unity in society?
- 2) What is Informal Education?
- 3) What thing did thinkers notice for social change?
- 4) What do you mean by 'Earn and Learn'?
- 5) After Independence, which commission was established in 1948 to give proper direction to education in India?
- 6) What kind of development is expected of the students, who come to the school through education whose main goal is 'All round development of students'?
- 7) Write means of Mass Media.
- 8) What was the effective means of Public Education and Public awareness during pre-independence period?
- 9) Which are the channels of pre-primary Education Imparted?
- 10) How should be the teaching method in primary education?
- 11) What is Education Psychology?
- 12) What is Introspection?

P.T.O.

Q2) Write the answers in short (any five) : **[25]**

- 1) Write the importance of education in personal Development.
- 2) Discuss Karmveer Bhaurao Patil's opinion about students.
- 3) Write short note- Education and Economic Development.
- 4) Explain the functions of Radio.
- 5) Explain the importance of Internet in 21st century.
- 6) Write the contribution of Madam Montessori in pre-primary education.
- 7) Write limitations of Experimental Observation method.

Q3) Write the answer in short (Any five) : **[25]**

- 1) Write the characteristics of Informal Education.
- 2) Explain how the curriculum should be according to Rabindranath Tagore's point of view.
- 3) How can National Integration be promoted through education?
- 4) Write the Importance of Newspapers.
- 5) Explain the aims of Pre Primary Education.
- 6) Write the Educational thoughts of Anutal Wagh.
- 7) Explain the different Branches of Psychology.

Q4) Write the answer of question in detail (any one) : **[10]**

- 1) Write the characteristics of Formal and Non-Formal Education.
- 2) Write the objectives of the following commission and policy regarding Education in modern India.
 - a) Kothari Commission
 - b) National Education Policy.

Total No. of Questions : 4]

PA-4739

[5961]SODL-106

F.Y. B.A.

116 : FUNDAMENTALS OF EDUCATION

शिक्षणाची मूलतत्वे

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) 5 गुणांच्या प्रश्नांची शब्द मर्याद 50 ते 100 शब्द एवढी आहे.
 - 3) 10 गुणांच्या प्रश्नांची शब्द मर्याद 100 ते 200 शब्द एवढी आहे.
 - 4) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे उत्तर एका वाक्यात लिहा (कोणतेही दहा) :

[10]

- 1) समाजामध्ये ऐक्य निर्माण करण्यासाठी शिक्षण कोणते मुख्य कार्य करते?
- 2) सहज शिक्षण म्हणजे काय?
- 3) समाज परिवर्तनासाठी कोणती गोष्ट विचारवंतांच्या लक्षात आली?
- 4) 'कमवा व शिका' याचा नेमका अर्थ काय?
- 5) स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर भारतामध्ये शिक्षणाला योग्य दिशा मिळावी, या हेतूने 1948 मध्ये कोणत्या आयोगाची स्थापना करण्यात आली.
- 6) 'विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास' हे प्रमुख ध्येय असलेल्या शिक्षणाद्वारे शाळेत आलेल्या विद्यार्थ्यांचा कोणता विकास अपेक्षित असतो?
- 7) समूह संपर्काची साधने कोणती?
- 8) स्वातंत्र्यपूर्व काळात लोकशिक्षण व लोकजागृतीचे प्रभावी साधन कोणते होते?
- 9) पूर्व प्राथमिक शिक्षण कोण कोणत्या माध्यमातून दिले जाते?
- 10) प्राथमिक शिक्षणात अध्यापन पद्धती कशी असावी?
- 11) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- 12) आत्मनिरीक्षण म्हणजे काय?

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) :

[25]

- 1) वैयक्तिक विकासात शिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
- 2) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांची विद्यार्थ्यांविषयीची मते सांगा.
- 3) टिप लिहा – शिक्षण आणि आर्थिक विकास
- 4) रेडिओची कार्ये स्पष्ट करा.
- 5) 21 व्या शतकात इंटरनेटचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- 6) मादाम माँटेसरी यांचे पूर्व – प्राथमिक शिक्षणातील योगदान लिहा.
- 7) प्रायोगिक निरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा लिहा.

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) :

[25]

- 1) सहज शिक्षणाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- 2) रवींद्रनाथ टागोरांच्या दृष्टिकोनातून अभ्यासक्रम कसा असावा, ते स्पष्ट करा.
- 3) शिक्षणाद्वारे राष्ट्रीय एकात्मता कशा प्रकारे वाढीस लावता येते.
- 4) वृत्तपत्रांचे महत्त्व थोडक्यात लिहा.
- 5) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
- 6) अनुताई वाघ यांचे शैक्षणिक विचार लिहा.
- 7) मानस शास्त्राच्या विविध शाखा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

[10]

- 1) औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षणाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- 2) आधुनिक भारतातील शिक्षणासंदर्भात पुढील आयोगाची व धोरणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - अ) कोठारी आयोग
 - ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4740

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-107

F.Y. B.A.

ECONOMICS

117 : Economic Environment in India

(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Answer the following in one sentence each (Any 10) :

[10]

- a) Discuss the meaning of 'Micro Industries'.
- b) Discuss the meaning of Education.
- c) Discuss the meaning of 'Tourism'.
- d) Discuss the meaning of 'Agricultural Productivity'.
- e) Define 'Privatisation'.
- f) Discuss the term 'Insurance'.
- g) Discuss the term 'E-wallet'.
- h) Mention two different types of Bank accounts.
- i) Write the full form of NEFT.
- j) Discuss the term 'Rural Credit'.
- k) Discuss the meaning of 'Technology'.
- l) Discuss the meaning of unemployment.

Q2) Answer the following in 50-100 words each (Any 5) :

[25]

- a) Discuss various factors affecting 'Crop-Pattern'.
- b) Discuss various limitations/challenges of natural resources in India.
- c) Discuss the concept of 'Digital-Economy'.
- d) Discuss the term Water-Management in context of India. Discuss the significance of Water-Management.
- e) Discuss various challenges of Tourism Sector in India.
- f) What are the Technology related challenges faced by Indian Industries?
- g) What are the causes of Regional imbalances in India?

P.T.O.

Q3) Answer the following in 50-100 words each (Any 5) :

[25]

- a) Discuss the problems of Rural Industries.
- b) What are the effects of privatisation.
- c) Discuss the primary functions of Banks.
- d) Discuss the Informal Sector in India.
- e) Discuss the term 'E-commerce'.
- f) What efforts have been made for poverty eradication in India?
- g) Discuss various types of unemployment in rural sector (rural unemployment).

Q4) Answer the following in 100-200 words (Any one) :

[10]

- a) Discuss the role of Agriculture in India.
- b) What is meant by 'Economic Environment'? What are the Economic and Political factors affecting Economic Environment.

Total No. of Questions: 4]

PA-4740

[5961]SODL-107

F.Y. B.A.

ECONOMICS

117 : भारतीय आर्थिक पर्यावरण

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 10) [10]

- अ) सुक्ष्म उद्योग म्हणजे काय.
- ब) शिक्षण म्हणजे काय.
- क) पर्यटन म्हणजे काय.
- ड) कृषी उत्पादकता म्हणजे काय.
- इ) खासगीकरण म्हणजे काय.
- फ) विमा म्हणजे काय.
- य) ई-वॉलेटची व्याख्या लिहा.
- र) बँक खात्याचे दोन प्रकार लिहा.
- ल) NEFT चे पूर्ण रूप लिहा.
- व) ग्रामीण पतपुरवठा म्हणजे काय.
- श) तंत्रज्ञान म्हणजे काय.
- स) बेरोजगारी म्हणजे काय.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) [25]

- अ) पीक आकृती बंधावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) नैसर्गिक संसाधनाबाबतची आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) डिजिटल इकॉनॉमी संकल्पना स्पष्ट करा.

- ड) भारतातील जल व्यवस्थापन म्हणजे काय सांगून महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) पर्यटन क्षेत्रासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय उद्योगांपुढील तंत्रज्ञानविषयक आव्हाने स्पष्ट करा.
- य) प्रादेशिक असमतोलाची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5)

[25]

- अ) ग्रामीण उद्योजकतेच्या समस्या लिहा.
- ब) खासगीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क) बँकेची प्राथमिक कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्र स्पष्ट करा.
- इ) ई-कॉमर्स संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) द्वारिद्रय निर्मूलनासाठी सरकारने केलेल्या उपाय योजना स्पष्ट करा.
- य) ग्रामीण बेरोजगारीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 ते 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही 1)

[10]

- अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेती क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) आर्थिक पर्यावरण म्हणजे काय सांगून त्यावर परिणाम करणारे आर्थिक व राजकीय घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4741

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-108

F.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**118 : Introduction to Indian Constitution
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Attempt any Ten out of Twelve of the following : [10 × 1 = 10]

- Constituent assembly constituted under which plan?
- Give any two provisions of Government of India Act, 1935.
- Who appointed as the constitutional adviser to the constituent assembly?
- Write any two features of Fundamental Rights.
- What is the meaning of the Word Republic?
- The objective of the Directive Principles of state policy is to establish _____ & _____ democracy in India.
- Who describes Indian Federalism as cooperative Federalism?
- What is the meaning of the word secular?
- Which article of the constitution contains the power of the parliament to amend the constitution?
- Who is the Current President of India?
- Vice-President is the ex-officio chairman of _____.
- What is the meaning of advisory jurisdiction of the Supreme Court of India?

Q2) Attempt any Five out of Seven of the following : [5 × 5 = 25]

- Explain the importance of the Preamble of the India Constitution.
- Discuss Right to Equality.
- Analyse centre-state Administrative relations.

P.T.O.

- d) Describe basic structure doctrine in brief.
- e) Explain composition of the Parliament.
- f) What is the constitutional position of the president?
- g) Discuss the functions of Election Commission of India.

Q3) Attempt any Five out of Seven of the following :

[5 × 5 = 25]

- a) Give any five Fundamental Duties.
- b) Discuss Kaveri River water dispute.
- c) Explain 42nd constitutional amendment.
- d) Describe the role of Chief Minister.
- e) Discuss the functions of Prime Minister.
- f) Explain the role of the Governor.
- g) What is the Meaning & Significance of Judicial review?

Q4) Attempt any One out of Two of the following :

[1 × 10 = 10]

- a) Explain the Right of Liberty in detail.
- b) Write the main features of Indian Constitution.

Total No. of Questions: 4]

PA-4741

[5961]SODL-108

F.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

118 : Introduction to Indian Constitution

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) पुढील 12 पैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे द्या. [10 × 1 = 10]

- अ) कोणत्या योजनेखाली घटनासमितीची स्थापना करण्यात आली.
- ब) भारत प्रशासन कायदा 1935, याच्या कोणत्याही दोन तरतुदी लिहा.
- क) घटनासमितीचे घटना सल्लागार म्हणून कोणाची नियुक्ती करण्यात आली?
- ड) मूलभूत हक्कांची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) 'गणराज्य' या शब्दाचा अर्थ काय?
- फ) राज्य धोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांचे उद्दिष्ट हे भारतात व लोकशाही स्थापन करणे हे आहे.
- य) भारतीय संघराज्याचे वर्णन सहकारी संघराज्य असे कोणी केले आहे.
- र) 'धर्मनिरपेक्ष' या शब्दाचा अर्थ काय?
- ल) राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमामध्ये संसदेचा घटनादुरुस्ती करण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे?
- व) भारताचे सध्याचे राष्ट्रपती कोण आहेत?
- श) उपराष्ट्रपती हे याचे पदसिद्ध अध्यक्ष असतात.
- स) सर्वोच्च न्यायालयाचे सल्लाविषयक अधिकारक्षेत्र याचा अर्थ काय?

प्रश्न 2) पुढील 7 पैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे द्या. [5 × 5 = 25]

- अ) भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) समतेच्या अधिकाराची चर्चा करा.
- क) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंधांचे विश्लेषण करा.

- ड) राज्यघटनेच्या मुलभूत संरचना सिद्धांताचे थोडक्यात वर्णन करा.
- इ) संसदेची संरचना स्पष्ट करा.
- फ) राष्ट्रपतींचे घटनात्मक स्थान काय आहे?
- य) भारतीय निवडणुक आयोगाच्या कार्याची चर्चा करा.

प्रश्न 3) पुढील 7 पैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[5 × 5 = 25]

- अ) कोणतीही 5 मूलभूत कर्तव्ये लिहा.
- ब) कावेरी नदी पाणीवाटप प्रश्नाची चर्चा करा.
- क) 42 वी घटनादुरुस्ती स्पष्ट करा.
- ड) मुख्यमंत्र्याच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- इ) पंतप्रधानांच्या कार्याची चर्चा करा.
- फ) राज्यपालांची भूमिका स्पष्ट करा.
- य) न्यायालयीन पुनर्विलोकनाचा अर्थ व महत्त्व काय आहे?

प्रश्न 4) पुढील 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर द्या.

[1 × 10 = 10]

- अ) स्वातंत्र्याचा हक्क सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय राज्यघटनेची मुख्य वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4742

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-109

F.Y. B.A.

HISTORY

**119 : Early India : From Prehistory to the Age of Mauryas
and Post Mauryan Age to the Rashtrakutas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Answer the following question in a sentence each (any 10) : **[10]**

- a) What is an archive?
- b) In which river valley did the Harappan Civilization emerge?
- c) In which year Harappan culture was discovered?
- d) What does the word vid mean?
- e) Which deities are mentioned in the Rigveda as kings.
- f) What is a correct reading?
- g) Where did Gautam Buddha's Mahaparinirvana take Place.
- h) In which year did emperor Ashoka conquer the kalinga region.
- i) By which name is the shaka dynasty of Maharashtra known.
- j) Who founded the shung dynasty?
- k) What was the term for village head during Satavahana Period.
- l) Who was the ultimate head of power during the Gupta Period.

Q2) Answer any five of the following seven questions in 50 to 100 words :

[25]

- a) Write a information about the concept of Numismatics.
- b) Explain the concept of Archaeology.
- c) Explain the social life during Harappa Period.

P.T.O.

- d) Write a information about the types of major vedas.
- e) Explain the Four Noble Truths of Buddhism.
- f) Write a information about Emperor Chandragupta.
- g) Briefly explain the Mauryan administrative system.

Q3) Write short note on any five of the following :

[25]

- a) Kushan Politics
- b) Gautamiputra Satakarni
- c) Sangam literature
- d) Agrarian administration during Gupta Period.
- e) Science and Technology during Gupta Period.
- f) Manimekhalai
- g) Literary contribution of the Rashtrakutas.

Q4) Answer the following questions in 150 to 200 words (any one) :

[10]

- a) Write in detail the social life of Pre-vedic Period.
- b) Explain the political life during the Sangam Period.

PA-4742

[5961]SODL-109

F.Y. B.A.

इतिहास

119 : प्रारंभिक भारत : प्रागैतिहासिक काळ ते मौर्यकाल
आणि उत्तर मौर्यकाळ ते राष्ट्रकूट काळ

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 10) [10]

- अ) पुराभिलेख म्हणजे काय?
- ब) हडप्पा संस्कृती कोणत्या नदीच्या खोऱ्यात उदयास आली.
- क) हडप्पा संस्कृतीचा शोध कोणत्या साली लागला.
- ड) विद् या शब्दाचा अर्थ काय होतो?
- इ) राजा म्हणून ऋग्वेदामध्ये कोणत्या देवतांचा उल्लेख आढळतो?
- फ) सम्यक वाच म्हणजे काय?
- य) गौतम बुद्धांचे महापरिनिर्वाण कोठे झाले?
- र) सम्राट अशोकाने कलिंग प्रदेश कोणत्या साली जिंकून घेतला.
- ल) महाराष्ट्रातील शक वंश कोणत्या नावाने ओळखला जातो.
- व) शुंग घराण्याची स्थापना कोणी केली?
- श) सातवाहन काळात ग्राम प्रमुखास कोणती संज्ञा होती.
- स) गुप्त कालखंडात सत्तेचा अंतिम प्रमुख कोण होता?

प्रश्न 2) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 50 ते 100 शब्दात लिहा. [25]

- अ) नाणकशास्त्र या संकल्पनेविषयी माहिती लिहा.
- ब) पुरातत्त्वविद्या ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) हडप्पाकालीन समाजजीवन विशद करा.

- ड) प्रमुख वेदांचे प्रकार सांगून माहिती लिहा.
- इ) बौद्ध धर्माची चार आर्यसत्ये विशद करा.
- फ) चंद्रगुप्त मौर्य राजाविषयी माहिती लिहा.
- य) मौर्यकालीन प्रशासनव्यवस्था थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे संक्षिप्त स्वरूपात लिहा.

[25]

- अ) कुषाण राजनीती
- ब) गौतमीपुत्र सातकर्णी
- क) संगम साहित्य
- ड) गुप्तकालीन कृषीप्रशासन
- इ) गुप्तकालीन विज्ञान व तंत्रज्ञान
- फ) मणिमेखलै
- य) राष्ट्रकूटांचे साहित्यिक योगदान

प्रश्न 4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 150 ते 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) पूर्व वैदिक कालखंडातील सामाजिक जीवन सविस्तर लिहा.
- ब) संगमकालीन राजकीय जीवन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4743

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-110

F.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

120 : Introduction to Public Administration

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following :

[10 × 1 = 10]

- What is Administrative recruitment?
- Write definition of budget.
- What is unity of Command?
- Administrative behavior is studied based on which approach.
- Who gave the POSDCoRB Concept?
- Write any two types of organisation.
- What is administrative adjudication?
- What is internal recruitment?
- What is Participatory budget?
- Write any two types of training.
- Who wrote the book Towards a New Public Administration?
- Who wrote the first book on Public Administration?

Q2) Attempt any five out of seven from the following :

[5 × 5 = 25]

- What is Ombudsman? Write importance of Ombudsman.
- What is Administrative Tribunal? Write its structure.
- Write the need of administrative accountability and control.
- Explain the process of budget formation.
- Explain merits and demerits of Internal recruitment.
- Explain the difference between Line and advisory Organisation.
- Public Administration Science of Art. Comment.

P.T.O.

Q3) Attempt any five out of seven from the following :

[5 × 5 = 25]

- a) Write functions and Powers of Lokayukta.
- b) Write information about Public Service Right.
- c) Write ways of control of Legislature on administration.
- d) Write definition and types of budget.
- e) Write various types of training.
- f) Write merits and demerits of behavioral approach.
- g) Explain the difference between Public and Private administration.

Q4) Attempt any one out of two from the following :

[1 × 10 = 10]

- a) Explain POSDCoRB Concept in detail.
- b) What is Lokpal? Write functions, powers and structure of Lokpal in detail.

Total No. of Questions: 4]

PA-4743

[5961]SODL-110

F.Y. B.A.

लोकप्रशासन

120 : लोकप्रशासनाचा परिचय

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) खालील बारह प्रश्नांपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10 × 1 = 10]

- अ) प्रशासकीय भरती म्हणजे काय?
- ब) अंदाजपत्रकाची व्याख्या लिहा.
- क) आज्ञेची एकता म्हणजे काय?
- ड) प्रशासकीय वर्तनाचा अभ्यास कोणत्या दृष्टीकोनाच्या आधारे केला जातो?
- इ) POSDCoRB संकल्पना कोणी मांडली?
- फ) संघटनेचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- य) प्रशासकीय निवाडा म्हणजे काय?
- र) अंतर्गत भरती म्हणजे काय?
- ल) सहभागी अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- व) प्रशिक्षणाचे कोणतेही दोन फायदे लिहा.
- श) 'Towards a New Public Administration' हे पुस्तक कोणी लिहले?
- स) लोकप्रशासनावरील पहिला ग्रंथ कोणी लिहला?

प्रश्न 2) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. [5 × 5 = 25]

- अ) ऑम्बुड्समन म्हणजे काय? ऑम्बुड्समनचे महत्त्व लिहा.
- ब) प्रशासकीय न्यायाधिकरण म्हणजे काय? त्याची रचना लिहा.
- क) प्रशासकीय उत्तरदायित्व आणि नियंत्रणाची आवश्यकता लिहा.
- ड) अंदाजपत्रकाच्या निर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

- इ) अंतर्गत भरती (बढती) पद्धतीचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
- फ) रेखा/लाईन संघटना व सल्लागार संघटना यातील फरक स्पष्ट करा.
- य) लोकप्रशासन शास्त्र की कला यावर भाष्य करा.

प्रश्न 3) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. [5 × 5 = 25]

- अ) लोकायुक्ताचे कार्य आणि अधिकार लिहा.
- ब) लोकसेवा हक्काविषयी माहिती लिहा.
- क) प्रशासनावरील कायदेमंडळाच्या नियंत्रणाचे मार्ग लिहा.
- ड) अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगून प्रकार लिहा.
- इ) प्रशिक्षणाचे विविध प्रकार लिहा.
- फ) वर्तनवादी दृष्टीकोणाचे गुण-दोष लिहा.
- य) लोकप्रशासन व खाजगी प्रशासन फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. [1 × 10 = 10]

- अ) POSDCoRB संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) लोकपाल म्हणजे काय? लोकपालाची कार्ये, अधिकार व रचना सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4744

[Total No. of Pages : 4

[5961]-SODL-111

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**121 : Foundation of Psychology and Introduction to Social Psychology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in a sentence each (Any 10) **[10]**

- i) Name the two words, the term Psychology has been derived from.
- ii) What is Industrial/organisational Psychology.
- iii) Who is the founder of Humanistic Psychology.
- iv) Define Introspection.
- v) What is meant by divided attention.
- vi) What are the Psycho social motives.
- vii) How do you calculate IQ.
- viii) Define social perception.
- ix) Define self-esteem.
- x) Explain interpersonal attraction.
- xi) Define Aggression.
- xii) Define obedience.

Q2) Answer any 5 of the following 7 questions in 50-100 words. **[25]**

- a) Explain the goals of Psychology.
- b) What are memory improvement techniques.
- c) What are the levels of social behaviour.
- d) Explain self-presentation.
- e) Explain psychoanalytical theory of Personality.
- f) Describe the causes of prejudices.
- g) Explain drive reduction theory.

P.T.O.

Q3) Write short note on any 5 of the following.

[25]

- a) Explain the experimental method of Psychology.
- b) What are different types of emotions.
- c) Explain the types of locus of control.
- d) Why do we leave group.
- e) Explain the information processing model of memory.
- f) Write a short note on Indian Psychology.
- g) Explain Gordon Allport trait theory.

Q4) Answer one of the following questions in 150-200 words.

[10]

- a) Define conflict. Explain types of conflict in detail.
- b) Define prejudice. Explain the strategies to reduce prejudice.

Total No. of Questions : 4]

PA-4744

[5961]-SODL-111

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

121 : Foundation of Psychology and Introduction to Social Psychology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही दहा)

[10]

- i) मानसशास्त्र ही संकल्पना ज्या दोन शब्दापासून घेतली आहे ते शब्द सांगा.
- ii) औद्योगिक व संघटनात्मक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- iii) मानवतावादी मानसशास्त्राचा जनक कोण आहे?
- iv) आत्मनिवेदन म्हणजे काय?
- v) विभाजीत अवधान म्हणजे काय?
- vi) मनोसामाजीक हेतु म्हणजे काय?
- vii) IQ (बुद्धांक) कसा काढला जातो?
- viii) सामाजीक दृष्टिकोन म्हणजे काय?
- ix) स्वः आदर म्हणजे काय?
- x) आंतरवैयक्तीक आकर्षण म्हणजे काय?
- xi) आक्रमत्ता म्हणजे काय?
- xii) आज्ञाधारकता म्हणजे काय?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) मानसशास्त्राचे हेतु स्पष्ट करा.
- ब) स्मृति सुधार तंत्रे कोणते आहेत.
- क) सामाजिक वर्तनाचे स्तर स्पष्ट करा.
- ड) स्वः सादरीकरण म्हणजे काय?
- इ) मानसशास्त्राच्या मनोविश्लेषणात्मक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) पूर्व ग्रहाचे कारणे स्पष्ट करा.
- य) Drive Reduction सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) मानसशास्त्राच्या संशोधनात्मक पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) भावनेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- क) लोकस ऑफ कंट्रोल चे प्रकार सांगा.
- ड) आपण समुहाचा त्याग का करतो?
- इ) स्मृतीचा माहिती प्रक्रियाचे प्रारूप (Information Processing Model) स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय मानसशास्त्रावर थोडक्यात उत्तर द्या.
- य) Gordan Allport चा वैशिष्ट्य सिद्धांत (Trait Theory) सांगा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची 150 ते 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) संघर्ष म्हणजे काय? संघर्षाचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) पूर्वग्रह म्हणजे काय? पूर्वग्रह कमी करण्याची पद्धती स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4745

[Total No. of Pages : 2

[5961]-SODL-112

F.Y. B.A.

MATHEMATICS,

122 A : Algebra and Analytical Geometry

(2019 Pattern) (Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any TEN of the following.

[10]

- a) Let $A = \{1, 2, 3, 4, 5\}$ and $B = \{-1, 0, 2, 6, 8\}$. Find $A \cup B$ and $A \cap B$.
- b) Let $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ be bijective function defined by $f(x) = 5x - 2$. Find formula for f^{-1} .
- c) Define the greatest common divisor (g.c.d).
- d) Let $n \in \mathbb{N}$ and $a, b \in \mathbb{Z}$. If $a \equiv b \pmod{n}$, then show that $b \equiv a \pmod{n}$.
- e) Show that the number $z = 1 - i$ satisfy the equation $z^2 + 2z + 2 = 0$.
- f) Find modulus of $z = 1 + i$.
- g) Find the direction cosines of normal to the plane $2x - 3y + 6z = 7$.
- h) Give an example of the perpendicular lines.
- i) Find the centre of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 - 2x + 4y - 6z = 2$.
- j) Identify the type of conic $3x^2 - 8xy - 3y^2 + 10x - 13y + 8 = 0$.
- k) Find the distance between the parallel planes $2x - 2y + z + 3 = 0$ and $4x - 4y + 2z + 5 = 0$.
- l) Write the equation of the sphere whose center is $(1, 2, 3)$ and radius is 1.

Q2) Attempt any FIVE of the following.

[25]

- a) If $m|ab$ and $(a, m) = 1$, then prove that $m|b$.
- b) If $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ and $g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ are defined by $f(x) = 3x - 2$ and $g(x) = x^2 + 4$, then compute $f \circ g$ and $g \circ f$.
- c) Find g. c. d. of - 35 and 63.
- d) Show that $n! > n^2$ for all $n \in \mathbb{N}$.
- e) If p is a prime and $p|ab$, then prove that $p|a$ or $p|b$.
- f) Construct the composition tables for addition and multiplication in \mathbb{Z}_5 .
- g) Prove that $|z_1 + z_2| \leq |z_1| + |z_2|$, for $z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

P.T.O.

Q3) Attempt any FIVE of the following.

[25]

- a) Find the equation of the plane through the points $(-1, 1, 1)$ and $(1, -1, 1)$ and perpendicular to the plane $x + 2y + 2z = 5$.
- b) Find the equation of the plane passing through the intersection of the planes $x + 2y + 3z + 4 = 0$ and $4x + 3y + 2z + 1 = 0$ and the point $(0, 0, 0)$.
- c) Find the radius and center of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 - 2x + 4y - 6z = 2$.
- d) If the following lines are perpendicular.

$$\frac{x-1}{-3} = \frac{y-2}{2k} = \frac{z-3}{2}$$

$$\frac{x-1}{3k} = \frac{y-5}{1} = \frac{z-6}{-5},$$

then find the value of k .

- e) Find an angle θ through which the axes should be rotated to remove the product term in $7x^2 + 12xy - 5y^2 + 4x + 3y - 2 = 0$.
- f) Find the equation of the smallest sphere passing through A $(2, -3, 4)$ and B $(-5, 6, -7)$.
- g) Prove that section of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 2ux + 2vy + 2wz + d = 0$ by the plane $ax + by + cz + d' = 0$ is a circle.

Q4) Attempt any ONE of the following.

[10]

- a) Find the condition under which the plane $lx + my + nz = p$ is a tangent plane to the standard sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$.
- b) Find the integers x and y such that $(12378, 3054) = 12378x + 3054y$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4746

[Total No. of Pages : 2

[5961]-SODL-113
F.Y.B.A.
MATHEMATICS
122 B : Calculus
(2019 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any TEN of the following.

[10]

- a) State Trichotomy property of real numbers.
- b) State any two algebraic properties of \mathbb{R} .
- c) True or False? The sequence $\left(\frac{1}{n}\right)$ converges to 0.
- d) Define bounded sequence of real numbers.
- e) Find domain of the real valued function $f(x) = \frac{1}{x}$.
- f) State $\varepsilon - \delta$ definition of limit.
- g) True or False? Every differentiable function is continuous.
- h) Find derivative of $f(x) = e^{x^2}$.
- i) Find third derivative y_3 of $y = (2x + 1)^2$.
- j) Define linear first order differential equation.
- k) Define exact differential equation.
- l) Show that the differential equation $ydx + xdy = 0$ is exact.

Q2) Attempt any FIVE of the following.

[25]

- a) State and prove Triangle inequality.
- b) Prove that $\sqrt{2}$ is not a rational number.
- c) Prove that every convergent sequence is bounded.

P.T.O.

- d) Evaluate : $\lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{2}{n}\right)^n$.
- e) Using Squeeze theorem prove that $\lim_{x \rightarrow 0} x \sin \left(\frac{1}{x}\right) = 0$.
- f) Let $I = [a, b]$ be an interval and $f : I \rightarrow \mathbb{R}$ be continuous on I . If $k \in \mathbb{R}$ satisfies $f(a) < k < f(b)$ then prove that there exists a point $c \in I$ such that $f(c) = k$.
- g) Examine the continuity of the following function at 0.

$$f(x) = \begin{cases} \frac{|x|}{x}, & x \neq 0; \\ 0, & x = 0. \end{cases}$$

Q3) Attempt any FIVE of the following. **[25]**

- a) State and prove Lagrange's Mean Value Theorem.
- b) Verify Rolle's Theorem for $f(x) = 2x^3 + x^2 - 4x - 2$ on $[-\sqrt{2}, \sqrt{2}]$.
- c) Evaluate : $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\log(\sin x)}{\cot x}$.
- d) Find n^{th} derivative of $y = (ax + b)^m$.
- e) Solve the initial value problem $\frac{dy}{dx} = -\frac{x}{y}, y(1) = 1$.
- f) Find the general solution of $\frac{dy}{dx} + \frac{1}{x}y = x$.
- g) Solve : $(x^2 - y)dx + (y^2 - x)dy = 0$.

Q4) Attempt any ONE of the following. **[10]**

- a) i) Prove that $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{x}$ does not exist.
- ii) If real valued function f is continuous at a point c then prove that $|f|$ is also continuous at c .
- b) State and prove Leibnitz's theorem.

[5961]-SODL-114

F.Y.B.A.

MATHEMATICS

122 C : Financial Mathematics

(2019 Pattern) (Paper - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following. **[10]**

a) Give an example of on-to function which is not one-one.

b) If $y = x^2 + 5x + 5$ then find $\frac{dy}{dx}$.

c) Define quadratic equation with an example.

d) Write any two properties of exponential function.

e) Explain compound interest with an example.

f) If $A = \begin{bmatrix} 4 & 3 \\ 2 & 1 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}$ find $A - B$.

g) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \end{bmatrix}$ and $k = 10$, find kA .

h) If $A = \begin{bmatrix} 5 & 3 \\ 1 & 4 \end{bmatrix}$ find determinant of A.

i) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$, can we find inverse of A? Explain.

j) Find $I = \int 2e^{2x} dx$

k) Find $I = \int_0^1 3x^2 dx$

l) Explain one difference between Definite and Indefinite integral.

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of seven from the following. **[25]**

- a) Find slope, y-intercept and x-intercept of the linear equation $8y - 2x + 16 = 0$.
- b) Solve the linear equation $9(3x+4) - 2x = 11 + 5(4x-1)$.
- c) Explain “Marginal concept” using an example.
- d) A shop with current annual sales of Rs.10,000 projects a 12% growth in sales annually. Find its projected sales in 4 years in terms of natural exponential function.
- e) Find the cofactor of matrix $A = \begin{bmatrix} 7 & 12 \\ 4 & 3 \end{bmatrix}$.
- f) Explain the difference between minors and cofactors of a matrix.
- g) If $y = \frac{3x(2x-1)}{5x-2}$ find $\frac{dy}{dx}$.

Q3) Attempt any five out of seven from the following. **[25]**

- a) Solve the linear equation $\frac{x}{4} - 3 = \frac{x}{5} + 1$.
- b) Find the slope of a curvilinear function $f(x) = 3x^3$ using the definition of limit.
- c) Find the average function of $TC = 5Q^2 + 7Q + 10$. Also evaluate them at $Q = 2$ and $Q = 5$.
- d) Find the inflation point for $f(x) = x^3 - 18x^2 + 96x - 80$.
- e) Solve the system of equation $18x - y = 87$ and $-2x + 36y = 98$ using matrix inverse method.
- f) Write a note on, “optimization of functions”.
- g) Explain the relationship between Area under the curve and Riemann sum.

Q4) Attempt any one out of two from the following. **[10]**

- a) Write a note on consumers and producers surplus.
- b) Find the inverse of $A = \begin{bmatrix} 4 & 2 & 5 \\ 3 & 1 & 8 \\ 9 & 6 & 7 \end{bmatrix}$ using adjoint method.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4748

[5961]-SODL-115

F.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**123 : Introduction to Sociology and Social Institutions and Change
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following.

[10×1=10]

- i) Who coined the term sociology?
- ii) The term 'socius' derived from which language?
- iii) Define Empiricism.
- iv) List any two characteristics of culture.
- v) Whenever two or more individuals come together and influence one another, they may be said to constitute a social group. "Who defined so?
- vi) "Sociological imagination is the vivid awareness of the relationship between experience and the wider society." Who said so?
- vii) Define 'Primary Groups'.
- viii) What is social exclusion?
- ix) What are the two prominent theories of multiculturalism?
- x) List any two characteristics of Social change.
- xi) What are the two types of polygamy?
- xii) State two characteristics of a Social Movement.

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Why is sociology considered a social science?
- b) What are the three main types of Societies?
- c) What is cultural lag?
- d) Define social stratification and its types.
- e) Describe the function of marriage.
- f) What is democracy?
- g) What are the different types of information gathered by the media?

Q3) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Explain mills concept of 'Sociological imagination'.
- b) Discuss the characteristics of society.
- c) Explain the characteristics of primary group.
- d) Explain in details types of culture?
- e) Describe the various types of family.
- f) What is the importance of 'Kinship in Indian society'?
- g) What do you mean by secularization of religion?

Q4) Attempt any one out of two from the following.

[1×10=10]

- a) Describe the nature and scope of Sociology.
- b) Define marriage and describe the various forms of Marriage.

Total No. of Questions : 4]

PA-4748

[5961]-SODL-115

F.Y.B.A.

SOCIOLOGY

123 : Introduction to Sociology and Social Institutions and Change
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील बारा प्रश्नांपैकी कोणतेही दहा प्रश्न सोडवा.

[10×1=10]

- i) समाजशास्त्र ही संज्ञा कोणी मांडली?
- ii) 'सोसीअस' हा शब्द कोणत्या भाषेतून आला आहे?
- iii) अनुभवप्रामाण्यवादाची व्याख्या करा.
- iv) संस्कृतीची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- v) "जेव्हा दोन किंवा अधिक व्यक्ती एकत्र येतात आणि एकमेकांवर प्रभाव पाडतात तेव्हा ते एक सामाजिक गट असल्याचे म्हटले जाऊ शकते" असे कोण परिभाषित केले?
- vi) "समाजशास्त्रीय कल्पनाशक्ती ही अनुभव आणि व्यापक समाज यांच्यातील संबंधांची स्पष्ट जाणीव आहे." असे कोण म्हणाले?
- vii) 'प्राथमिक गटा' ची व्याख्या करा.
- viii) सामाजिक बहिष्कार म्हणजे काय?
- ix) बहुसांस्कृतिकतेचे दोन प्रमुख सिद्धांत कोणते आहेत?
- x) सामाजिक परिवर्तनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- xi) बहुपत्नीत्वाचे दोन प्रकार कोणते?
- xii) सामाजिक चळवळीची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.2) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×5=25]

- अ) समाजशास्त्र हे सामाजिक शास्त्र का मानले जाते?
- ब) समाजाचे तीन मुख्य प्रकार कोणते आहेत?
- क) सांस्कृतिक पश्च्यायन म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक स्तरीकरणाची व्याख्या करा आणि त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) विवाहाच्या विविध कार्यांचे वर्णन करा.
- फ) लोकशाही म्हणजे काय?
- य) प्रसारमाध्यमांद्वारे गोळा केलेली विविध प्रकारची माहिती कोणती?

प्र.3) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×5=25]

- अ) मिल्सची समाजशास्त्रीय कल्पनाशक्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) समाजाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- क) प्राथमिक समूहाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) संस्कृतीचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- इ) कुटुंबाच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
- फ) भारतीय समाजात नातेसंबंध काय महत्त्व आहे?
- य) धर्माचे धर्मनिरपेक्षीकरण म्हणजे काय?

प्र.4) खालील दोनपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[1×10=10]

- अ) समाजशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्तीचे वर्णन करा.
- ब) विवाहाची व्याख्या करा आणि विवाहाच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4749

[5961]-SODL-116

F.Y. B.A.

GEOGRAPHY

124 : Physical and Human Geography
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers in one sentence (Any 10)

[10]

- i) What is Physical Geography?
- ii) Which theory is proposed by William Morris Davis?
- iii) Who proposed continental drift theory?
- iv) How much percent of solar energy is reflected back to space?
- v) What is air pressure?
- vi) What is an abyssal plain?
- vii) What is hydrological cycle?
- viii) Name any two branches of Human Geography.
- ix) Who wrote the book "Anthropogeography"?
- x) Name any two physical factor affecting population distribution.
- xi) Name the states of India having highest urban density.
- xii) Write any two factors affecting agricultural activity.

P.T.O.

Q2) Write a short note in 50 words (Any 5)

[25]

- a) Hydrosphere
- b) Temperature increase in the stratosphere
- c) Submarine ridges
- d) Scope of Human Geography
- e) Sex-ratio
- f) Significance of Literacy
- g) Plantation agriculture

Q3) Write the answers in 50 words (Any 5)

[25]

- a) What is Lithosphere?
- b) Write a note on rivers youth, mature and old stage.
- c) Write a note on the Inter-Tropical convergence zone.
- d) Write in detail the formation process and types of tides.
- e) State the significance of study of Human geography in modern period.
- f) How social factors affect the population distribution?
- g) Describe the physical factors affecting on Indian agriculture.

Q4) Write the answer in 150 words (Any one)

[10]

- a) Discuss the detailed vertical structure of the atmosphere on the basis of temperature changes.
- b) Explain the characteristics and pattern of rural settlements in India.

Total No. of Questions : 4]

PA-4749

[5961]-SODL-116

F.Y. B.A.

GEOGRAPHY

124 : Physical and Human Geography
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा)

[10]

- i) प्राकृतिक भूगोल म्हणजे काय?
- ii) विल्यम मोरिस डेव्हिस याने कोणता सिद्धांत मांडला?
- iii) खंडवहन सिद्धांत कोणी मांडला?
- iv) किती टक्के सौर उर्जा अवकाशात परावर्तित होते?
- v) हवेचा दाब म्हणजे काय?
- vi) अगाध मैदान म्हणजे काय?
- vii) जलचक्र म्हणजे काय?
- viii) मानवी भूगोलाच्या कोणत्याही दोन शाखांची नावे लिहा.
- ix) “अन्थ्रोपोजिओग्राफी” हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- x) लोकसंख्या वितरणावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन प्राकृतिक घटक सांगा.
- xi) भारतातील सर्वाधिक शहरी घनता असलेल्या राज्याची नावे सांगा.
- xii) कृषी कार्यावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) जलावरण
- ब) स्थितांबरामधील तापमान वाढ
- क) महासागरीय पर्वतरांगा/कटक
- ड) मानवी भूगोलाची व्याप्ती
- इ) लिंग-गुणोत्तर
- फ) साक्षरतेचे महत्त्व
- य) मळ्याची शेती

प्र.3) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) शिलावरण म्हणजे काय?
- ब) नदीची युवावस्था पौढावस्था व वृद्धावस्था यावर टीप लिहा.
- क) आंतर-उष्णकटिबंधीय अभिसरण क्षेत्र या विषयावर टिप लिहा.
- ड) भरती-ओहोटीच्या निर्मितीची प्रक्रिया आणि त्याचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- इ) आधुनिक काळातील मानवी भूगोलाच्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- फ) सामाजिक घटकांचा लोकसंख्या वितरणावर कसा परिणाम होतो?
- य) भारतीय शेतीवर परिणाम करणाऱ्या प्राकृतिक घटकांची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) तापमान बदलाच्या आधारे वातावरणाच्या उभ्या संरचनेची/रचनेची तपशीलवार चर्चा करा.
- ब) भारतातील ग्रामीण वसाहतींची वैशिष्ट्ये आणि प्रारूप स्पष्ट करा.

